

СИСТЕМНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ГНОСЕОЛОГІЇ ЕКОНОМІЧНИХ ІНТЕРЕСІВ

НОВІКОВА Н. Л.

УДК 338.436: 631.11

Новікова Н. Л. Системне дослідження гносеології економічних інтересів

У статті проводиться системне дослідження гносеологічної природи економічних інтересів. Визначено сутність економічних інтересів і виокремлено особливості підходів до аналізу цього питання. Зроблено висновок, що виникнення і формування змісту економічного інтересу детерміновано фактом залучення його носія в суспільно-комбінований процес виробництва.

Ключові слова: інститути, економічні відносини, інституційні відносини, держава, дохід.

Бібл.: 6.

Новікова Наталя Леонідівна – кандидат економічних наук, доцент, здобувач Національного наукового центру «Інститут аграрної економіки» (вул. Героїв Оборони, 10, Київ, 03680, Україна)

E-mail: tata4021@mail.ru

УДК 338.436: 631.11

UDC 338.436: 631.11

Новікова Н. Л. Системное исследование гносеологии экономических интересов

В статье проводится системное исследование гносеологической природы экономических интересов. Определена сущность экономических интересов и выделены особенности подходов к анализу этого вопроса. Сделан вывод, что возникновение и формирование содержания экономического интереса детерминировано фактом привлечения его носителя в общественно комбинированный процесс производства.

Ключевые слова: институты, экономические отношения, институциональные отношения, государство, доход.

Библ.: 6.

Новікова Наталья Леонидовна – кандидат экономических наук, доцент, соискатель Национального научного центра «Институт аграрной экономики» (ул. Героев Оборони, 10, Киев, 03680, Украина)

E-mail: tata4021@mail.ru

Novikova N. L. System Research of Gnosiology of Economic Interests

System research of gnosiological nature of economic interests is conducted in the article. Certainly essence of economic interests and the features of going are selected near the analysis of this question. It was concluded that the origin and formation of the content of economic interest is determined by the fact of his involvement in social media combined process of production.

Key words: institutions, economic relations, institutional relations, state, revenue.

Bibl.: 6.

Novikova Natalya L. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Applicant of the National Science Centre «Institute of Agricultural Economy» (vul. Geroyiv Oborony, 10, Kyiv, 03680, Ukraine)

E-mail: tata4021@mail.ru

У економіці України економічні інтереси та механізм їх координації ще не функціонують як цілісна система і не мають чітко визначеного наукового підґрунтя. Різностямованість дії економічних інтересів у таких умовах не позбавляє від можливих негативних наслідків: відновлення елементів адміністративно-командної системи господарювання, спроби розв'язання існуючих соціальних проблем за рахунок втрати національної незалежності країни.

Причини достатньо помітної незбалансованості (неузгодженості) і навіть неефективності окремих складових системних перетворень у межах національної економіки пояснюються не лише специфікою її розвитку. Вони викликані й тим, що вибір шляхів і стратегій суверенного розвитку здійснювався на основі методології, запропонованої ззовні. Ідеться про методологію, що базується на неокласичному підґрунті і, зокрема, постулаті про однорідність світового економічного простору.

Неокласичний підхід до визначення суті економічних інтересів з'ясує об'єктивні основи виокремлення інтересів: суспільний поділ праці, формальне та реальне усупільнення [1]. Завдяки йому існування та розвиток інтересів розглядається як даність об'єктивності та реальності. Інтереси визнаються похідною виробничою функцією, об'єктом менеджменту. Домінує спільний (загальноохоплюючий) розгляд організаційних, управ-

лінських і мотиваційних аспектів, спрямований на пошук шляхів кращого використання людського чинника. Ступінь задоволення потреб суб'єктів економічних відносин пов'язується з максимізацією прибутку, забезпеченням випуску такого обсягу продукції, щоб граничні витрати дорівнювали ринковій ціні [2]. Відзначається, що економічні інтереси реалізуються в макроекономічному середовищі залежно від виду конкуренції (досконала конкуренція, монополія, олігополія, монополярна конкуренція), а на мікрорівні – за умов застосування єдиного критерію прийняття всіх рішень і можливості отримання й обробки ринкової інформації [3].

Потреби й інтереси в неокласичній теорії не мають персоналізованого вигляду, оскільки опосередковуються діяльністю фірми в цілому. Економічні інтереси вищого порядку (національні, державні, корпоративні) не виступають безпосереднім об'єктом дослідження.

Менеджеріальна версія економічних інтересів розглядає процеси їх формування та використання в межах окремого підприємства. Домінують підходи щодо активізації економічних інтересів шляхом використання управлінських рішень, форм і методів організації та стимулювання праці відповідно до обраних орієнтацій кожного менеджера [4]. Відповідно до них серед характерних особливостей інтересів і мотивації як процесу створення стимулів виділяються:

- ✦ визнання необхідності спонукання колективу (групи) до діяльності з метою досягнення цілей особистості й організації;
- ✦ намагання здійснювати комплексний вплив на економічну поведінку людини через її психологію, зовнішні та внутрішні стимули;
- ✦ безперервне вивчення потреб людини, а зміни їх структури та динаміки закладаються в основу формування комплексу мотивації.

Економічні інтереси тут розглядаються як суб'єктивна категорія, що втілює сукупність причин психологічного характеру. Саме з таких позицій пояснюється людська поведінка, розкриваються причини виникнення в ній змін і визначається спрямованість на підвищення її смислової цінності.

Прихильниками комплексної процесуальної теорії мотивації використовуються різні елементи теорій очікувань і справедливості. В основу економічного інтересу покладено такі чинники: витрачені зусилля, сприйняття, отримані результати, винагорода, ступінь задоволення. Зазначається, що рівень трудових зусиль має взаємодіяти з цінністю винагороди та вірогідністю її справедливості.

Змістовним, на нашу думку, є підхід до розуміння місця людини в ринковій економіці: це водночас і споживач економічних благ, і власник здібностей, знань і навичок, необхідних для створення матеріальних і духовних благ. Трудові ресурси як носії робочої сили і людського капіталу – важлива складова економічного потенціалу країни, регіону або окремої галузі. Рациональне використання людських ресурсів у кількісному та якісному оптимальному поєднанні з природними і матеріально-технічними ресурсами визначає економічну потужність країни, її політичну стабільність, рівень життя населення і соціально-демографічний розвиток. В умовах науково-технічного прогресу і розвитку людини в структурі сукупного економічного потенціалу значення людського фактора зростає, особливо його якісних параметрів. Ринкова економіка, дедалі більше охоплюючи світову співдружність країн різних континентів земної кулі, диктує об'єктивну необхідність зростання потреби у кваліфікованих, високоосвічених працівниках, складна праця яких має бути конкурентоспроможною, здатною задовольняти потребу в трудових ресурсах на світовому, внутрішньому і регіональному ринках праці. Участь в економічній діяльності визначається ознаками людського потенціалу, серед яких виділяються здоров'я, творчі здібності, освіта, професіоналізм. А економічні інтереси особи впливають на попит на ринку праці через намагання задовольнити власні потреби завдяки доходам з урахуванням можливостей вибору способів їх отримання та характеристик обсягів і вартості продукції (послуг).

Інституціональна версія теорії економічних інтересів поглиблює пояснення їх дії, співіснування, розбіжності та суперечливості впливу форм реалізації [5]. Держава відіграє організуючу роль у формуванні інституціональних відносин. Вплив держави на цей процес може здійснюватися або прямим, примусовим шляхом, або

непрямим, через створення для господарюючих суб'єктів можливостей самим формувати інституціональні відносини. Таким чином, інституціональні економічні відносини – це відносини, що існують в суспільстві з приводу інститутів, і, перш за все, найважливішого з цих інститутів – держави. Вирішення проблем неузгодженості дій агентів – носіїв інтересів розглядається під кутом зору впливу різноманітних і неординарних факторів (інфляції, рівня безробіття, фінансових ризиків тощо). Але неінституціоналісти (Г. Саймон, Р. Коуз) для обґрунтування економічної поведінки суб'єктів господарювання використовують набір чинників без поділу на мотиви та стимули, неаналізуючи внутрішні чи зовнішні джерела походження, тобто не вдаючись до критеріального їх структурування. Характеризуючи процес формування та способи реалізації економічних інтересів, вони вказують на трансакційні витрати, асиметрію інформації, опортуністичну поведінку, невизначеність ринкової ситуації. Якщо неокласична теорія здебільшого пов'язує економічні інтереси, потреби, цілі розвитку господарських суб'єктів із монополією, то інституціональний підхід спрямований насамперед на аналіз проблем ефективності.

Заслугове на увагу агентська версія теорії економічних інтересів, що виникла в межах інституціонального напряму досліджень. Згідно з нею у сучасній організації корпоративного бізнесу існують різноспрямовані дії власників і менеджерів фірми. Власники, за визначенням представників цієї версії, – це принципи, а управлінці – агенти. Перші не мають повної інформації про стан справ на підприємстві, другі володіють нею і не надають її принципалам у силу розбіжності їх інтересів. Асиметричність інформації створює передумови для опортуністичної поведінки агентів, які намагаються максимально довести та реалізувати власну корисність, незважаючи на зобов'язання, прийняті при укладанні контракту про найм. Для розв'язання суперечностей між економічними інтересами власників і менеджерів пропонується система стимулів, пов'язана з конкуренцією агентів і її обмеженням у необхідних випадках [6].

Подібна ситуація характерна і для вітчизняних підприємств корпоративного сектора. Тому не виключено, що для практики реформування нашої економіки може виявитися корисною модель стимулювання найманих працівників, формування у всіх учасників корпоративних відносин спільної зацікавленості в досягненні високих результатів професійної діяльності.

Деякі дослідники проблеми економічних інтересів у постсоціалістичних країнах намагаються пояснити їх природу через аналіз взаємодії усупільнення та відособлення як провідну тенденцію розвитку суспільного виробництва. Відособлення господарських суб'єктів вони «виводять» із технологічного, організаційного усупільнення, із характеру та змісту праці в умовах ринкової системи. Форми відособлення пов'язуються ними з особливостями використання суб'єктами господарювання об'єктів власності, існуванням різноманітних способів привласнення результатів діяльності.

Такий підхід може бути використаний при розробці методологічних основ ідентифікації різних інтер-

есів, визначенні об'єктивного підґрунтя персоніфікації суб'єктів економічних відносин.

ВИСНОВКИ

Таким чином, виникнення і формування змісту економічного інтересу детерміновано фактом залучення його носія в суспільно-комбінований процес виробництва. Інтенсивність розвитку, можливості та форми реалізації кожного інтересу залежать від досягнутого рівня усупільнення, до органічних складових якого входять відособлення суб'єктів господарювання й інституціональні умови включення кожного індивіда або будь-якої спільноти у господарську діяльність. Взаємодія усупільнення та відособлення визначає характер зв'язку між економічними суб'єктами, відносин привласнення засобів і результатів праці і, врешті-решт, зумовляє соціально-економічну ефективність відтворювальних процесів, динаміку прогресивних змін. Визнання економічних інтересів узагальнюючою формою прояву виробничих відносин і притаманних їм економічних суперечностей здійснюється через розкриття причинно-наслідкових зв'язків між необхідністю й можливістю задоволення потреб лише в умовах створення усупільненого середовища для реалізації, взаємозв'язку і взаємопроникнення економічних інтересів різних господарських суб'єктів (людини, підприємства, держави). Своєрідне вимивання зі змісту економічного інтересу

соціальної складової може викликати небажані зрушення в суспільстві, намагання окремих верств населення реалізувати тільки свій власний інтерес без усвідомлення об'єктивності, спільності, взаємопов'язаності системи потреб та інтересів. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Агропромисловий комплекс України: стан, тенденції та перспективи розвитку. Інформ.-аналіт. зб. / За ред П. Т. Саблука та ін. – Вип. 6. – К.: ІАЕ УААН, 2011. – 764 с.
2. **Амбросов В.** Трансформаційні процеси в аграрній сфері регіону / В. Амбросов // Економіка України. – 2009. – № 8. – С. 66 – 70.
3. **Андрійчук В. Г.** Економіка аграрних підприємств: Підручник / В. Г. Андрійчук. – 2-ге вид., доп і перероб. – К.: КНЕУ, 2009. – 624 с.
4. **Андрійчук В. Г.** Економіка аграрного підприємства: Навч.-метод. посібник / В. Г. Андрійчук. – К.: КНЕУ, 2000. – 356 с.
5. Відтворення та ефективне використання ресурсного потенціалу АПК (теоретичні і практичні аспекти) / Відповід. ред. акад. УААН В. М. Трегобчук. – К.: ІЕ НАН України, 2009. – 259 с.
6. **Дорогунцов С. І.** Сучасні проблеми оптимізації використання та відтворення земельних ресурсів / С. І. Дорогунцов // Теорія і методи оцінювання, оптимізації використання та відтворення земельних ресурсів: матеріали міжнар. наук. конф. – У 2-х чч. – Ч. I. – К., 2010. – С. 3 – 9.

УДК 330.341.1(477)(045)

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ПІДВИЩЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

САВРАСОВА А. А.

УДК 330.341.1(477)(045)

Саврасова А. А. Інноваційні підходи до підвищення міжнародної конкурентоспроможності економіки України

У статті розглянуто проблемні питання міжнародної конкурентоспроможності економіки України. Аналізуються проблеми інноваційної діяльності в Україні. Відбито основні напрямки світових тенденцій інноваційного розвитку. Визначено проблеми інноваційної діяльності в Україні та обґрунтовано зв'язок між інноваційною активністю і міжнародною конкурентоспроможністю економіки України.

Ключові слова: інноваційний розвиток, міжнародна конкурентоспроможність, ефективність розвитку країни, нові технологічні процеси.

Бібл.: 6.

Саврасова Алевтина Акімівна – кандидат економічних наук, доцент, кафедра економіки підприємства та міжнародної економіки, Вінницький торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-економічного університету (вул. Соборна, 87, Вінниця, 21050, Україна)
E-mail: alevtina.savrasova@gmail.com

УДК 330.341.1(477)(045)

UDC 330.341.1(477)(045)

Саврасова А. А. Инновационные подходы к повышению международной конкурентоспособности экономики Украины

Savrasova A. A. Innovative Approaches to Increase of the International Competitiveness of Economy of Ukraine

В статье рассмотрены проблемные вопросы международной конкурентоспособности экономики Украины. Анализируются проблемы инновационной деятельности в Украине. Отражены основные направления мировых тенденций инновационного развития. Определены проблемы инновационной деятельности в Украине и обоснована связь между инновационной активностью и международной конкурентоспособностью экономики Украины.

The article deals with the problematic issues of international competitiveness of Ukrainian economy. The problems of innovation activity in Ukraine. Reflects the main directions of innovative development of global trends. The problems of innovation activity in Ukraine and substantiated link between innovation activity and international competitiveness of Ukrainian economy.

Ключевые слова: инновационное развитие, международная конкурентоспособность, эффективность развития страны, новые технологические процессы.

Key words: innovative development, international competitiveness, efficiency of development of the country, new technological processes

Библ.: 6.

Bibl.: 6.

Саврасова Алевтина Акимовна – кандидат экономических наук, доцент, кафедра экономики предприятия и международной экономики, Винницкий торгово-экономический институт Киевского национального торгово-экономического университета (ул. Соборная, 87, Винница, 21050, Украина)
E-mail: alevtina.savrasova@gmail.com

Savrasova Alevtina A. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Department of Economy of Enterprise and International Economy, Vinnitsa Institute of Trade and Economy of Kyiv National University of Trade and Economy (21050, Ukraine)
E-mail: alevtina.savrasova@gmail.com